

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi ve Türkiye*

Gender Gap Index and Turkey

Şükrü BARDAKÇI² Sema OĞLAK³

Yayın geçmişi:

Makale gelişi:
22.03.2022
Revizyon:
09.06.2022
Kabul tarihi:
26.06.2022
Yayımlanma tarihi:
30.06.2022

Anahtar kelimeler:

*Toplumsal cinsiyet
eşitsizliği endeksi,
eğitim, işgücüne katılım,
siyasi güçlenme, Türkiye*

Keywords:

Global gender gap index,
educational attainment,
labour force participation
and political
empowerment, Turkey

Özet: Toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışı ülkelerin kültür, gelenek ve inançlara göre farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar zamanla kadın ve erkek arasında sosyal sorunlar yaratmakta ve eşitsizlikleri beraberinde getirmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle kadınların okullaşma, eğitim, çalışma yaşamı ve siyasi hayata katılmaları daha düşük düzeyde kalmaktadır. Küresel Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi, kadınlar ve erkekler arasında sağlık, eğitim, ekonomi ve politika alanlarındaki farklılıkların izlenmesinde bir pusula işlevi görmekte; sağlık, ekonomiye katılım, eğitim ve siyasi güçlenme gibi temel göstergelere göre ülkelerin cinsiyete dayalı eşitsizliklerinin ne yönde olduğunu ve yıllar içerisindeki değişimin ne yönde değiştiğinin daha iyi anlaşılmasına olanak sağlayan önemli bir göstergedir. Çalışmanın amacı, Küresel Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği 2021 Raporu verilerini kullanarak Türkiye ile diğer seçilmiş bazı ülkelerin sonuçlarının değerlendirilmesidir. Elde edilen veriler doğrultusunda Türkiye'nin küresel anlamda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en yüksek olduğu ülkeler arasında olduğu; başta ekonomik hayata katılım ve fırsatlar ile siyasi güçlenme kategorileri olmakla birlikte diğer alanlarda da 2006 yılından buyana toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin giderek arttığı görülmüştür.

Abstract: Gender equality is based on countries culture, traditions and beliefs diversity. These differences create social problems between men and women over time and bring about inequalities. For gender inequality, their participation in educational attainment, education, labour force and political empowerment remains at lower levels. The global gender gap index functions as a compass in monitoring the differences between women and men in health, survival, economy and politics. The global gender gap index is an indicator that helps better understand what the gender gap are and changes within years, by health, economic empowerment and labor market key indicators. The aim of the study is to evaluate Turkey and other developed and emerging countries within the framework of the countries considered in the global gender gap index. According to the index results obtained, it is seen that Turkey is in the countries with the lowest global gender equality.

GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadın ve erkeğe sosyal yaşamda tanımlanan roller nedeniyle hak, fırsat ve kaynak kullanımında cinsiyetler arası ayrımcılık yapıldığını ifade etmektedir. Bu tür ayrımcılık ve hak mahrumiyetleri, kadınların politik, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlardaki insan hakları ve temel özgürlüklerin tanınmasını ve bunlardan yararlanmayı engellemekte ve/veya ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenle kadınlar eğitim, gelir, statü, sağlık hizmetlerinden yararlanma ve istihdam olanakları yönünden erkeklere göre daha fazla eşitsizliğe maruz kalmaktadırlar

* Bu çalışmanın bir bölümü, 09-11 Haziran 2021 tarihinde II.Ulusallararası İktisadi ve İdari Bilimler Kongresi, Bişkek- Kırgızistan'da sözel bildiri olarak sunulmuştur.

² Yüksek Lisans Öğrencisi- Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkiler Programı, Aydın-Türkiye, sukrubardakci@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0149-2417

³ Prof. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkiler Bölümü, Aydın-Türkiye, sema.oglak@adu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6981-0325

(Demirgöz Bal, 2014: 15). Tüm bu eşitsizlikler yalnız kadınları değil toplumun ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal yapılanmasında önemli boşluklar yaratmaktadır.

Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılması konusunda 2000'li yıllardan sonra büyük ilerlemeler kaydedilmiş olmakla birlikte, bu alanda ciddi bir ilerleme olduğunu söylemek oldukça güçtür (UNFPA Türkiye, 2021).

Küresel Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi (Global Gender Gap Index), ekonomik katılım ve fırsat, eğitimsel kazanımlar, sağlık ve sağlıklı yaşam beklentisi ve siyasi güçlenme gibi toplam dört kategoride ülkelerin endeks puanları ve sıralamaları değerlendirilerek cinsiyete dayalı eşitsizliklerin büyüklüğünü ölçmek ve yıllar içerisindeki değişiminin takibi için 2006 yılından beri her yıl Dünya Ekonomik Forumu (WEF) tarafından yayımlanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Küresel Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği 2021 yılı Endeksi'nde ele alınan 156 ülkenin endeks sonuçları çerçevesinde Türkiye ile diğer gelişmiş ve gelişmemiş ülkeleri toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve eşitsizliğin hangi alanda daha belirgin olduğunu değerlendirmektedir. Teorik çerçevede ele alınan çalışmada, Dünya Ekonomik Forumu'ndan elde edilen veriler ve sonuçlar kıyaslamalı olarak tartışılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümde; toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili kavramlara yer verilmiş; ikinci bölümde, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine etki eden faktörler, son bölüm de ise, küresel toplumsal cinsiyet eşitsizliği endeksinde yer alan kategorilere göre Türkiye ve diğer ülkeler kıyaslamasına yer verilerek genel bir değerlendirme yapılmıştır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Cinsiyet, bireylerin fizyolojik özelliklerine göre ifade edilen demografik bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet ise bir toplumda bireylerin sosyal, kültürel, psikolojik, ekonomik, siyasal ve dini beklentilerini kapsayan geniş bir kavram ile ifade edilmektedir. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları anlam bakımından farklı olmakla beraber bu iki kavram arasındaki farkı tanımlamak ve cinsiyetler arası eşitsizliği ortaya koyabilmek için beraber ele almak önemlidir. Kadının ve erkeğin sosyal olarak belirlenen rol ve sorumlulukları toplumsal cinsiyet olarak tanımlanmakta ve cinsiyet olgusu toplumdan topluma ve zaman içinde farklılık göstermektedir. Ulusal ve uluslararası düzeydeki güncel politikalar, bireylerarası eşitsizliğe yol açmakta ve oluşan eşitsizlik alanlarında kadınlar daha da eşitsiz konumda bulunmaktadır (Demirgöz Bal, 2014:15; Alper ve Tokol, 2014).

Her toplum bireyin cinsiyetini merkeze alarak ondan belirli rol ve davranışların benimsemesini beklemektedir. Bu rol ve davranışlar genellikle kültür, gelenek ve inançlara göre farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar zamanla kadın ve erkek arasında sosyal sorunlar yaratmakta ve eşitsizlikleri beraberinde getirmektedir. Bir başka ifadeyle, Toplumsal cinsiyet, bireyin içinde yaşadığı toplumun kadın ve erkek olarak nitelenen iki cinse yüklediği toplumsal roller ve bu rollerin bireylerin hayatını nasıl etkilediğini ifade etmektedir. Bu nedenle, kadın veya erkek olmanın giyim, davranış, sosyal roller, iş bölümleri ve çalışma koşulları, toplum içindeki konumlarına göre şekillendirilmektedir (Turgut, 2019; Akıncı Çötök, 2015: 779). Toplumsal cinsiyet kuralları ait olduğu kültür tarafından şekillenmekte ve gelecekte o kültür içinde yaşayan insanları ve gelecek kuşakları da etkilemektedir (Turgut, 2019; Ulutürk Akman, 2021).

Toplumsal cinsiyet kavramı ilk kez 1968 yılında Robert Stoller tarafından yayımlanan "Sex and Gender" adlı eserde kullanılmıştır. Bununla birlikte Annie Oakley tarafından kullanımı yaygın hale getirilmiştir (Polat, 2018: 255-256). Stoller, toplumsal cinsiyeti biyolojik özelliklerden daha çok kültürel ve psikolojik bir terim olarak tanımlamaktadır. Aynı zaman da toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek özelliklerin tamamını kapsayan bir terimdir ve bu özelliklerin tamamı toplum tarafından belirlenmektedir (Stoller, 1968: 9).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadın ve erkeğe sosyal olarak verilen roller nedeniyle hak, fırsat ve kaynakları kullanmada cinsiyetler arası ayrımcılık yapıldığını ifade etmektedir. Bu tür ayrımcılık

ve hak mahrumiyetleri, kadınların politik, ekonomik, sosyal, kültürel alanlardaki insan hakları ve temel özgürlüklerin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engellemekte veya ortadan kaldırmaktadır. Bu ayrımcılık nedeniyle kadınlar eğitim, gelir, toplumsal statü, sağlık ve istihdam gibi temel alanlarda olumsuzluklara maruz kalmaktadırlar (Demirgöz Bal, 2014: 15). Esasen tüm bu olumsuzluklar sadece kadınları değil tüm toplumun ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal kalkınmasında ciddi bir sorun yaratmaktadır (Özaydınlık, 2014: 94). Öte yandan, Dünya Bankası tarafından 2012 yılında hazırlanan “Cinsiyet Eşitliği ve Kalkınma Raporu’nda kalkınma ile cinsiyet eşitliği arasındaki ilişkiye vurgu yapılmış, ve kadınların sahip olduğu fırsatların bir sonraki kuşakları şekillendirdiği ve kadınların becerilerinin kullanılmasının üretimi artıracacağı vurgulanmıştır (Turgut, 2019).

2. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİNE ETKİ EDEN BAŞLICA FAKTÖRLER

Toplumun oluşmasını sağlayan en küçük ve en güçlü sosyal birim olarak kabul edilen aile, toplumsal cinsiyet rollerinin, cinsiyet kimliklerinin ve eşitsizliklerin yeniden üretilip geliştirildiği bir alanı ifade etmektedir. Aile, cinsiyete dayalı iş bölümü ile kadın ve erkek arasındaki hiyerarşik yapılanmanın ilk görüldüğü ve tanındığı sosyal bir kurumdur (Dedeoğlu, 2000:140-142; Can, 2019: 9).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yaratan en temel faktör, *ataerkil bakış açısı* ve *ataerkil aile* yapısıdır. Ataerkil aile yapısında tamamıyla erkek egemenliği hakimdir. Bu egemenliğin sonucunda erkek, belirleyici güç olarak, tüm fırsat ve olanaklardan yararlanmada birincil hak sahibi iken kadın ise tüm fırsat ve olanaklarından erkeğin izin verdiği sürece yararlanabilmektedir (Eroğlu ve İrdem, 2016:15).

Bireylerin toplum içerisinde şekillenmesinde aile kadar *eğitim* de çok önemli bir yere sahiptir (Sezer, 2020: 2271). Toplumlarda eğitim hakkından yararlanmada kadın ve erkekler arasında çeşitli engeller yaşanabilmektedir. Kadına ilişkilendirilen roller ve tutumlar nedeniyle kız çocukları ve kadınlar eğitimden yoksun kalabilmekte; erkek ve kadınlar arasındaki eğitim düzeyi farklılıkları da gelir düzeyi, sosyal statü, istihdam ve birçok alanda eşitsizliklerin daha belirgin bir biçimde ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Akkaş, 2019: 113; Özaydınlık, 2014: 96). Örneğin, eğitim ile ilgili olsun ya da olmasın günümüzde kadınlar özellikle istihdam alanında çeşitli engellerle karşı karşıya kalmaktadır. Kadın istihdam oranlarının erkeklere göre daha düşük olması bunun en belirgin örneğidir (Kılıç ve Öztürk, 2014: 108). Diğer yandan, toplumsal cinsiyet eşitliğinin yüksek olduğu İskandinav ülkelerinde kadın okuryazarlığı erkeklerle eşit düzeyde olduğu gibi, istihdam oranları bakımından da erkeklere benzer orandadır (Nordic Council of Ministers, 2021; OECD, 2018).

Öte yandan, kadınların *annelik* veya *eş* gibi rollere sahip olması nedeniyle işgücü piyasasında istihdam edilmemelerindeki bir diğer önemli faktör arasında yer almaktadır (Aşkın, 2015: 46-47). Bununla birlikte, işgücü piyasasında yer alan kadınlar da kariyerlerinde ilerlemek için erkeklere göre daha fazla güç sarf etmek zorunda olduğu bilinmektedir. Kadınlar üst düzey yönetici pozisyonlarına yükselebilmelerinde birtakım engellerle ve cinsiyet eşitsizliklerle karşı karşıya kalmaktadırlar (Utma, 2019: 45).

Din ise bireylerin hemen hemen tüm karar ve eylemlerini, davranışlarını şekillendiren veya yönlendiren en eski ve en etkili kurumlardan biridir. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet eşitliğinin şekillenmesini de beslemektedir (Gürhan, 2010:61). Başka bir ifadeyle, din ve inanç yapısı, cinsiyet rollerinin ve toplumsal cinsiyete bakış açısının belirlenmesinde ve kuşaklara aktarılmasında rol oynayan en önemli faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Eroğlu ve İrdem, 2016:18). Birçok toplumda toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, din için meşru hale getirilerek dinin şartları gibi gösterilmeye çalışılması nedeniyle kadınlar birçok alanda geri planda kalabilmekte ve bu durum toplumsal cinsiyet eşitliğinin zedelenmesine yol açmaktadır (Berktaş, 2006:63-64).

3. KADINLARA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ORTADAN KALDIRILMASI SÖZLEŞMESİ (CEDAW)

Bir devletin yönetim biçimini, temel organlarını ve bu organlar arasındaki ilişkiler ile kişi hak ve özgürlüklerini düzenleyen kurallar bütünü olan anayasalar her ülkenin geleneklerine, tarihsel, kültürel ve siyasal geçmişi ile demokratik ideallerine göre şekillenmektedir. ‘Toplumsal cinsiyete duyarlı bir anayasa’, hukuk devleti, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınlar ve erkekler ile kız ve erkek çocukları için aynı şekilde olmak üzere bütün bireylerin onuruna saygıyı bir araya getiren demokratik ilkelerin benimsenmesini gerektirir. Böyle bir anayasanın sadece özel olarak toplumsal cinsiyet eşitliği hükümlerini içermekle kalmayıp belgenin tamamının çerçevesini insan hakları diliyle çizmesi beklenebilir.

BM bünyesinde yer alan temel insan hakları sözleşmelerinden biri olan “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi” (CEDAW), ayrımcılığın tanımını yapan ilk uluslararası belge olarak, diğer insan hakları belgelerinde yer alan hakların kadınlar için de gerçekleştirilmesini sağlamayı hedeflemektedir. Kadınların yaşamını etkileyen siyaset, ekonomi, sosyal ve kültürel yaşam, hukuk, sağlık ve aile gibi alanlarda kadınların rolleri ve yerlerine dair sorunları kapsamlı bir şekilde ele alan ilk sözleşmedir (Eroğlu, 2012:2). Türkiye’de CEDAW, 1979 yılında kabul edilmiş ve 1981 yılında yürürlüğe girmiştir. Sözleşmeye göre; taraf devletlerin, kadınlara karşı ayrımcılığın her biçimini yasaklayıp, her türlü araçlarla kadınlara karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmaya yönelik politika izlemeyi kabul etmektedir. Bu kapsamda; kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı yasaklayan ve gerektiği takdirde yaptırımlar getiren gerekli mevzuatı çıkarmak; kadınlara karşı ayrımcılık oluşturan mevcut yasaları, hukuki düzenlemeleri, gelenekleri ve uygulamaları değiştirmek veya kaldırmak gibi hükümleri içeren sözleşmenin etkileri, yakın dönem anayasalarında daha belirgin olarak kendini göstermektedir (Eroğlu, 2012:2).

4. KÜRESEL TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ 2021 RAPORUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ekonomik kalkınmanın sadece ekonomik büyüme ile ölçülemeyeceği, ülke ekonomilerinin büyüme oranlarının yanı sıra, bireylerin eğitim, sağlık, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi alanlarda nasıl bir “yaşam kalitesine” sahip olduğu konusu özellikle 1990’lı yıllardan sonra ön plana çıkmaya başlamıştır (Durgun ve Oğuz Gök, 2017:25). Amartya Sen, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin siyaset, sosyoloji, sağlık, felsefe ve ekonomi gibi alanlarla birlikte ele alınması gerektiğini savunmuştur. Sen, “kapasite yaklaşımı” bakış açısından kadınların erkeklere göre “kapasite yoksunluğu” içerisinde olduğunu ve bu durumun genel olarak kalkınmanın önünde çok büyük bir engel olduğunu ileri sürmektedir (Durgun ve Oğuz Gök, 2017:23).

Öte yandan, “insani gelişmişlik düzeyini” ölçmek için kullanılan BM İnsani Gelişim Endeksi’nin birçok açıdan önemli kısıtlarını da bünyesinde barındırdığını söylemek gerekir. Endeks, toplumsal cinsiyet ve gelir anlamındaki “eşitsizlikleri” tam olarak ortaya koyamaması ve “yoksulluğu” ölçmede yetersiz kalması bakımından tartışılmaktadır. Bu nedenle, son yıllarda yayınlanan BM İnsani Gelişmişlik Endeksine ek olarak, Eşitsizliğe Uyarlanmış İnsani Gelişim Endeksi, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi ve Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi gibi farklı ölçüm kriterleri ile bu boşluklar aşılmaya çalışılmaktadır. Bu endeksler toplumsal cinsiyet eşitsizliğini kısmi düzeyde ortaya koymaya çalışsa da, kalkınmada kadının rolünü ortaya koymada yetersiz olduğu ileri sürülmektedir. Dolayısıyla, sadece bireylerin İGE verilerine bakarak bir ülkenin toplumsal cinsiyet eşitliği varlığına karar verip, yorumlamak her zaman doğru sonuç vermemektedir. Bu nedenle, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ölçme konusunda, Dünya Ekonomik Forumu tarafından geliştirilen Küresel Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği (KTCE) Raporu, cinsiyete dayalı farklılıklar ve bu farklılıkların zaman içerisindeki değişimini takip etmeyi amaçlayan rapor olması bakımından önemli bir veri niteliğindedir (Durgun ve Oğuz Gök, 2017:26).

KTCE Raporunun en önemli noktası ise, mevcut kaynak ve fırsat miktarını ölçmekten daha çok kaynak ve fırsatlara erişimde cinsiyete dayalı farklılıkları ölçmesidir. Bunun temel amacı ise, ülkelerdeki toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ülkelerin gelişmişlik düzeylerinden bağımsız olarak ölçülebilmesine olanak sağlamasıdır (Durgun ve Oğuz Gök, 2017:26).

Öte yandan, toplumsal cinsiyet eşitsizliği göstergeleri; özellikle de kadına yönelik eğitim, istihdam, yönetime katılma ve parlamentoda temsil oranı, şiddet ve diğer hukuki haklar bakımından sorunların yaygınlığı ve şiddetini ortaya çıkarmayı esas almaktadır. Bu açıdan, elde edilen sonuçlar bakımından ulusal ve küresel ölçekte paha biçilmez bir araçtır (European Institute for Gender Equality, 2020).

KTCE Raporu, ekonomi, siyaset, eğitim ve sağlık gibi alanlara göre yapılmakta ve küresel anlamda ülkelerin toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini farklı bölge ve gelir grupları arasında karşılaştırma yapmaktadır. Endeksteki sıralama; ekonomi, sağlık, siyaset ve eğitim temel alanlarından alınan puanlardan oluşmaktadır. Endekste, toplumsal cinsiyet eşitliği “1 puan” cinsiyetler arası eşitliğin tam olduğunu; 0’a yaklaştıkça eşitsizliğin arttığı anlamını ifade etmektedir. Endeks, dört temel alana göre değerlendirilmektedir. Bunlar;

a. Ekonomiye Katılım ve Fırsatlar: Kadın ve erkek işgücüne katılma oranları, cinsiyetler arası benzer işler için ücret oranı, kadın ve erkeklerin tahmini kazanç oranı, üst düzey yönetici, profesyonel ve teknik çalışan oranlarını;

b. Eğitimsel Kazanımlar: Kadın ve erkek okuryazarlık oranları, kadınların ve erkeklerin ilk, orta ve yükseköğretime kayıt oranlarını;

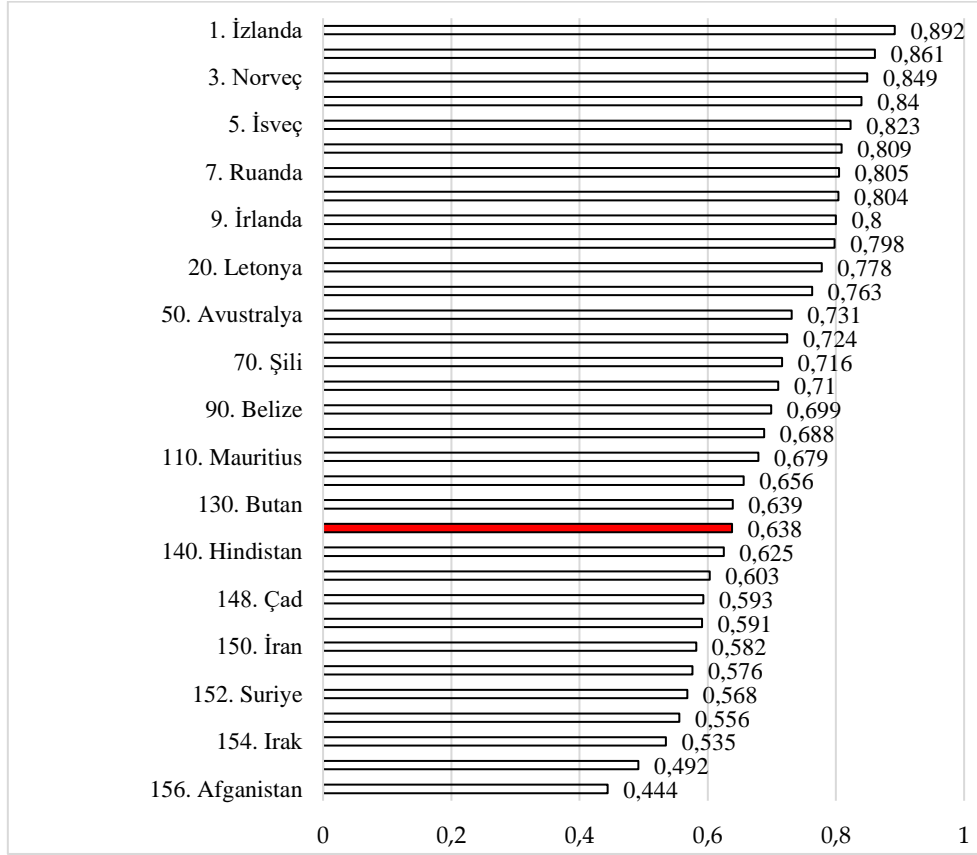
c. Sağlık ve Sağlıklı Yaşam Beklentisi: Kadın ve erkekler için beklenen yaşam sürelerini;

d. Siyasi Güçlenme: Parlamentodaki kadın oranı, bakanlık pozisyonlarındaki kadın oranı, kadın devlet veya hükümet başkanı sayılarını ifade etmektedir.

İncelenen bu kategoriler sonucu ortaya çıkan veriler, toplumsal cinsiyete dayalı farklılığın büyüklüğü, kapsamı ve bu farkın ülkeler tarafından ne derecede kapatılabildiğini ortaya çıkarmaktadır. KTCE 2021 yılı raporunda, 156 ülkenin yer aldığı, cinsiyetler arası eşitsizliğin % 68 oranında kapandığı ve küresel olarak tamamen farkın kapanması için % 32’lik bir fark olduğu ortaya çıkmıştır.

2006 yılından bu yana değerlendirme kapsamında olan Türkiye, 2006 yılında, 115 ülke içerisinde 105’inci sırada yer alırken, 2021 yılında, 156 ülke içerisinde 133’üncü sırada yer almıştır.

Aşağıda sırasıyla, 2021 yılı KTCE Raporu kapsamında elde edilen veriler ele alınarak değerlendirilmiştir.

Grafik 1: Ülkelerin Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi (2021)

Kaynak: The World Economic Forum (WEF), Global Gender Gap Report 2021

Tablo 1: Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Sıralamasında İlk 10 ve Son 10 Ülke (2021)

Eşitsizliğin En Az Olduğu Ülkeler	Eşitsizliğin En Fazla Olduğu Ülkeler
İzlanda	Afganistan
Finlandiya	Yemen
Norveç	Irak
Yeni Zelanda	Pakistan
İsveç	Suriye
Namibya	Kongo Demokratik Cumhuriyeti
Ruanda	İran
Litvanya	Mali
İrlanda	Çad
İsviçre	Suudi Arabistan

Kaynak: The World Economic Forum (WEF), Global Gender Gap Report 2021

Tablo 1’de, KTCE Raporu’na göre toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en az ve en çok olduğu 10 ülke yer almaktadır. Eşitsizliğin en az olduğu ülkeler başta; İskandinav ülkeleri olmakla beraber birinci sırada 0.892 endeks puanı ile İzlanda yer alırken eşitsizliğinin en fazla olduğu ülke ise, 0.444 endeks puanı ile Afganistan’ın olduğu görülmektedir. Afganistan’ı, 0.492 puan ile yine Orta Doğu ülkesi olan Yemen takip etmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en az olduğu İzlanda, bu başarısını “Kadın Hakları Hareketi” mücadelesine borçludur. Çünkü ülke genelinde feminist hareketler ve kadın eylemciler önemli bir yere sahiptir. Bununla beraber İzlanda, 2018 yılında tüm dünyaya örnek oluşturacak bir yasal değişiklik ile kamu ve özel sektörde 25 ya da daha fazla çalışana sahip işyerlerinde cinsiyetler arası ücret eşitliği getirmiştir. Yasal değişiklik sadece cinsiyetler arasında değil, engellilik durumu, cinsel tercih ve yaş farklarına göre de düzenlenmiştir (Ceylan Ataman, 2019: 18). İzlanda 2021 yılı son seçimde 63 olan parlamento sandalye sayısının 33’ünü alarak, dünyada ve Avrupa’da “kadın egemen parlamentoya sahip ülke” olarak yerini almıştır (Wionews, 2021). Norveç, Ruanda, Nikaragua, Yeni Zelanda gibi ülkeler de ücret eşitsizliğini azaltacak politikalar izleyen diğer ülkeler arasındadır.

Afganistan’da ise bu tam tersi durumdadır. Geleneksel kültür yapısı, yönetim anlayışı ve İslam ahlakının yanlış yorumlanmasıyla beraber kadınlar sosyal yaşamın her alanında erkeklere göre geri planda kalmaktadır (Nezami, 2019: 16). Buna ek olarak Afganistan’da kadınların şiddet, ayrımcılık, kötü muamele ile karşı karşıya olması onları erkeklere bağımlı ve birçok haktan mahrum hale getirmektedir.

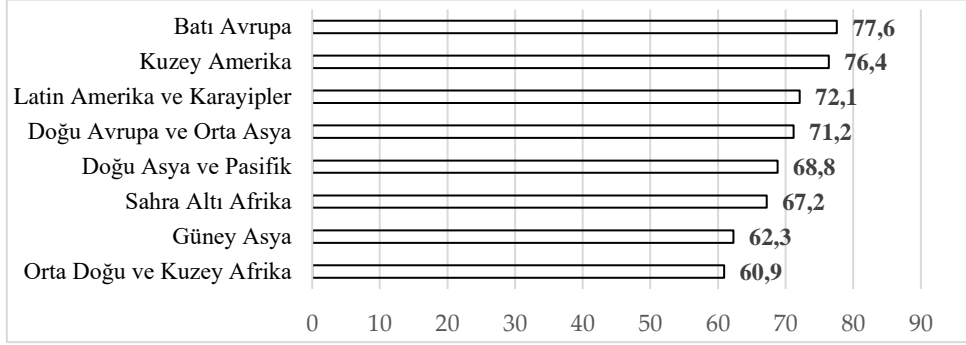
Tablo 2: Kategorilere Göre Cinsiyetler Arası Eşitsizliğin Kapatılma Oranları (2021)

Kategori	2021 Endeksine Kadar Kapatılan Açıklık (%)
Genel	68
Siyasi Güçlenme	22
Ekonomik Katılım ve Fırsat	58
Sağlık ve Sağlıklı Yaşam Beklentisi	96
Eğitimsel Kazanımlar	95

Kaynak: The World Economic Forum (WEF), Global Gender Gap Report 2021

Tablo 2’de, genel ve kategorilere göre KTCE 2021 yılı endeksine kadar cinsiyetler arası eşitsizliğinin dünya genelindeki azaltılma oranları yer almaktadır. Endeks sonuçlarına göre, Dünyada cinsiyetler arası eşitsizlik en çok politika alanında görülmektedir. İzlanda, Letonya, Ruanda, İspanya ve Tayland gibi ülkelerin parlamentolarında kadın sayısının önemli bir ölçüde artmasına rağmen 2021 yılında bu boşluğun sadece % 22 düzeyinde kapandığı dikkat çekmektedir. Özellikle, son yıllarda yapılan anayasal reformlar ve düzenlemeler, insan haklarına saygı, kadın-erkek eşitliğine yaptıkları vurgularla önemli örnekler oluşturmaktadır. Örneğin, dünya parlamentoları arasında kadın milletvekili oranı ile ilk sırada yer alan *Ruanda Anayasası*’nda, ulusal kalkınmada toplumsal cinsiyet eşitliği ve cinsiyetlerin birbirini tamamlayıcılığı ilkelerine yer verildiği, Ruandalılar arasında ve kadınlar ile erkekler arasında eşit haklar sağlamaya adanmış olduğu belirtilmektedir. Ruanda’da Anayasa, iç savaş sonrasında ve kadın hareketinin önemli katkılarıyla hazırlanmış, Anayasada öngörülen kota uygulaması parlamentodaki kadın sayısının artışına katkı sağlamıştır (Eroğlu, 2012:1).

Cinsiyetler arası ikinci büyük boşluk “*Ekonomik Katılım ve Fırsat*” kategorisinde olduğu ve 2021 yılına kadar boşluğun % 58 oranında kapatıldığı görülmektedir. Covid-19 Pandemisi öncesinde eşit katılım ve ücret için 257 yıl geçmesi gerektiği öngörülürken pandeminin yarattığı olumsuz etkilerle 267,7 yıla çıktığı öngörülmektedir. “*Eğitimsel Kazanımlar*” kategorisinde cinsiyetler arasındaki eşitlik için sadece 14,2 yıl kaldığı belirtilirken “*Sağlık ve Sağlıklı Yaşam Beklentisi*” kategorisinde cinsiyet eşitliğinin %96’sının kapandığı belirtilmektedir. Hiç kuşkusuz, dünyada başta gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ortalama yaşam süresinin önemli ölçüde artmasının sağlık alanındaki yaşanan teknolojik ve halk sağlığına yönelik yatırımların başarısı olarak tanımlanmaktadır.

Grafik 2: 2021 Raporuna Kadar Bölgelere Göre Toplumsal Cinsiyet Yönündeki Gelişme

Kaynak: The World Economic Forum (WEF), Global Gender Gap Report 2021

Grafik 2’de Dünya’daki bölgelere göre cinsiyetler arası eşitsizliğin kapatılma oranları yer almaktadır. Eşitsizliğin en çok azaldığı bölge % 77,6 ile Batı Avrupa bölgesi iken en az azaldığı bölge % 60,9 ile rapora göre Türkiye’nin de yer aldığı Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesi olduğu görülmektedir.

Tablo 3: İzlanda’nın Endeks Puanı ve Sıralaması (2006-2020-2021 Yılları)

Kategoriler	2006 Sıralama	2020 Sıralama	2021 Sıralama
Küresel Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi	4	1	1
Ekonomik Katılım ve Fırsat	17	2	4
Eğitimsel Kazanımlar	50	36	38
Sağlık ve Sağlıklı Yaşam Beklentisi	92	123	127
Siyasi Güçlenme	4	1	1

Kaynak: The World Economic Forum (WEF), Global Gender Gap Report 2021

Tablo 3’te, KTCE Raporu’na göre İzlanda’nın 2006, 2020 ve 2021 endeks puanları ve sıralamaları yer almaktadır. İzlanda, 2006 endeksine göre genel sıralamada 3 ülkeyi geride bırakarak 2020 ve 2021 yıllarında 1. sıraya yükseldiği görülmektedir. “*Ekonomik Katılım ve Fırsat*” kategorisinde 2006 endeksine göre 2. sırada yer alırken 2021 endeksinde 2 ülke geriye düşerek sıralamada 4. sırada yer almaktadır. “*Eğitimsel Kazanımlar*” kategori puanı 2020 endeksine göre aynı kalmasına rağmen sıralamada 2 ülke gerisinde kalmıştır. “*Siyasi Güçlenme*” kategorisinde ise, geçmiş yılda olduğu gibi 1. sırada yer almaktadır.

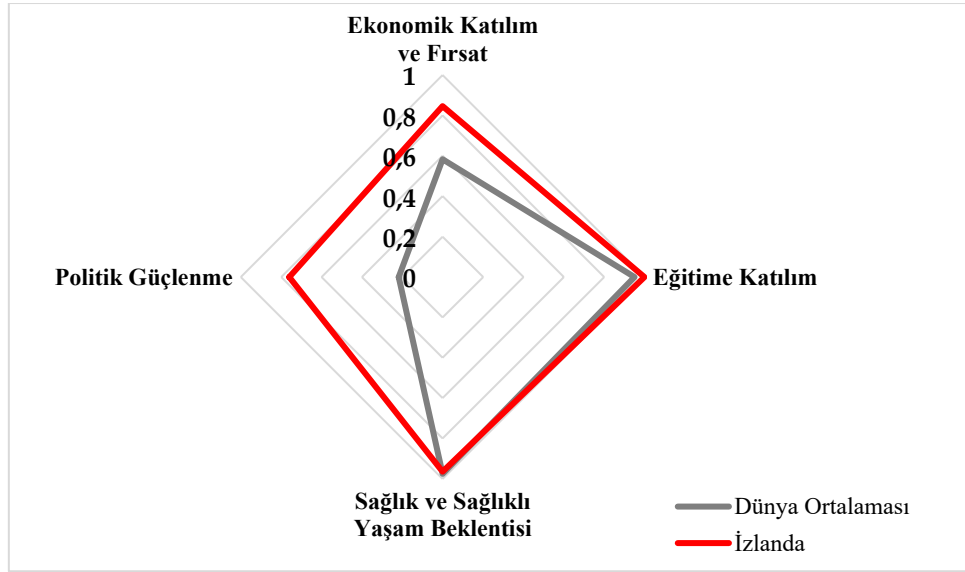

Tablo 4: İzlanda'nın Puan Kartı (2021)

	Kadın	Erkek
İşgücüne Katılım Oranı (%)	84.3	89.0
Üst Düzey Yöneticileri (%)	41.9	58.1
Kazanılan Tahmini Geliri (%)	48.2	65.4
Parlamento Oranları (%)	39.7	60.3
Sağlıklı Yaşam Beklentisi (%)	72.3 Yıl	71.7 Yıl
Okuma-Yazma Oranı (%)	99.0	99.0

Kaynak: The World Economic Forum (WEF), Global Gender Gap Report 202

Tablo 4’de, KTCE 2021 endeksinde İzlanda’nın alt kategorilerdeki kadın ve erkek oranları karşılaştırmalı olarak yer almaktadır. Okuma-yazma oranlarında kadın ve erkek eşitliği görülürken işgücüne katılım ve üst düzey yönetici alt kategorilerinde kadın oranının, erkek oranına oldukça yakın olduğu dikkat çekicidir.

Grafik 3: İzlanda ve Dünya Ortalaması Karşılaştırması

Kaynak: The World Economic Forum (WEF), Global Gender Gap Report 2021

Grafik 3’te, KTCE Raporu’na göre İzlanda ve küresel toplumsal cinsiyet eşitsizliği ortalamaları kategori düzeyinde kıyaslamalı olarak yer almaktadır. Grafik genel anlamda incelendiğinde, İzlanda’nın endeks puanları, dünya ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. “Sağlık ve Hayatta Kalma” ile “Eğitimsel Kazanım” kategorilerinde tam puana oldukça yakın iken “Siyasi Güçlenme” ve “Ekonomik Katılım ve Fırsat” kategorilerinde ise tam puana doğru yaklaştığı görülmektedir. Bu da İzlanda’da toplumsal cinsiyet eşitsizliklerin önemli ölçüde azaltılmış olduğu hatta çoğu alanda bu eşitsizliğin kapandığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 5: Afganistan'ın Kategorilere Göre Endeks Puanı ve Sıralaması (2021)

Kategoriler	Sıralama
Küresel Cinsiyet Eşitliği Endeksi	156
Ekonomik Katılım ve Fırsat	156
Eğitimsel Kazanımlar	156
Sağlık ve Sağlıklı Yaşam Beklentisi	149
Siyasi Güçlenme	111

Kaynak: The World Economic Forum (WEF), Global Gender Gap Report 2021

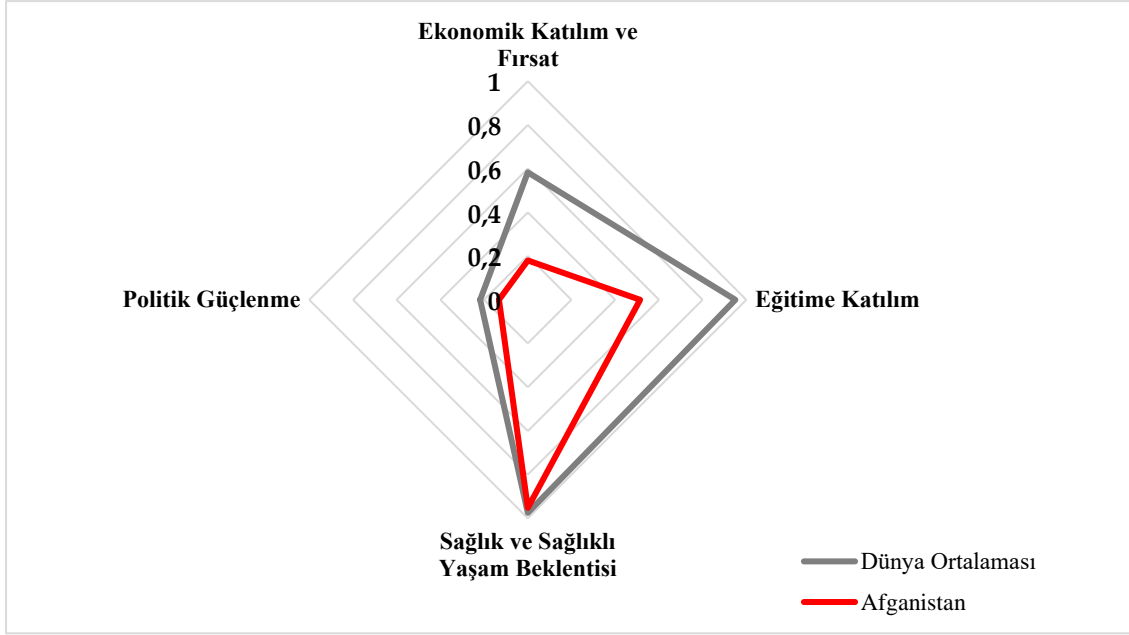
Tablo 5'te, KTCE Raporu'na göre, Afganistan'ın 2021 yılı endeks puanları ve sıralamaları yer almaktadır. Afganistan, 2021 raporunda ilk kez yer alan ülkeler arasındadır. İlk kez yer almasıyla beraber genel sıralamada endeks puanı ile ülkeler arasında sonuncu sırada yer almaktadır. Kategori düzeyine göre bakıldığında ise “*Ekonomik Katılım ve Fırsat*” ve “*Eğitimsel Kazanımlar*” alanlarında en son sırada kalarak 156. sırada yer almaktadır. Bununla beraber “*Sağlık ve Sağlıklı Yaşam Beklentisi*” kategorisinde 149. sırada iken “*Siyasi Güçlenme*” kategorisinde 111. sırada yer almaktadır. Başka bir anlatımla, kadınların okuryazarlık oranları ve istihdama katılımlarının oldukça düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Afganistan'ın Puan Kartı

	Kadın	Erkek
İşgücüne Katılım Oranı (%)	22.7	76.4
Üst Düzey Yöneticileri (%)	4.1	96.0
Kazanılan Tahmini Geliri (%)	0.5	3.7
Parlamento Oranları (%)	27.0	73.0
Sağlıklı Yaşam Beklentisi	53.2 Yıl	54.7 Yıl
Okuma-Yazma Oranı (%)	29.8	55.5

Kaynak: The World Economic Forum (WEF), Global Gender Gap Report 2021

Tablo 6'da KTCE 2021 endeksinde Afganistan'ın alt kategorilerdeki kadın ve erkek oranları karşılaştırmalı olarak yer almaktadır. Tablo incelendiğinde, “*Sağlıklı Yaşam Beklentisi*” kategorisinde cinsiyetler arası bir benzerlik görülmektedir. Ancak bu benzerliğin yanı sıra yaşam beklentisi her iki cinsiyette de oldukça düşüktür. Bunun temel nedeni ülke genelinde en temel ihtiyaç olarak bilinen beslenme ve temiz içme suyuna ulaşımın sınırlı seviyede olması, sağlık hizmetlerine erişim, aşılamanın yetersizliği, temel bakım hizmetlerinden yoksun kalma gibi halk sağlığı hizmetlerinin yetersiz olmasının yanısıra uzun yıllardır süren savaşın etkisi olduğu söylenebilir.

Grafik 4: Afganistan ve Dünya Ortalaması Karşılaştırması

Kaynak: The World Economic Forum (WEF), Global Gender Gap Report 2021

Grafik 4’de, KTCE Raporu’na göre Afganistan ve küresel toplumsal cinsiyet eşitsizliği ortalamaları kategori bazında kıyaslamalı olarak yer almaktadır. “Sağlık ve Sağlıklı Yaşam Beklentisi” dünya ortalamasına yakın iken “Siyasi Güçlenme”, “Eğitime Katılım” ve “Ekonomik Katılım ve Fırsat” kategorilerinde endeks puanları, dünya ortalamasından oldukça uzak olduğu görülmektedir.

5. KÜRESEL TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ RAPORU VE TÜRKİYE’NİN GÖRÜNÜMÜ

Tablo 7’de KTCE Raporu’nda Türkiye’nin yıllara göre endeks puanı ve ülkeler arasındaki sıralaması görülmektedir.

Tablo 7: Türkiye’nin Yıllara Göre Endeks Puanı ve Ülkeler Arasındaki Sıralaması

Yıl	Toplam Ülke Sayısı	Sıralama	Endeks Puanı
2006	115	105	0.5850
2007	128	121	0.5768
2008	130	123	0.5853
2009	134	129	0.5828
2010	134	126	0.5876
2011	132	122	0.5954
2012	135	124	0.6015
2013	136	120	0.6081
2014	142	125	0.6183
2015	144	130	0.624
2016	144	130	0.623
2017	144	131	0.625
2018	149	130	0.628

2020	153	130	0.635
2021	156	133	0.638

Kaynak: The World Economic Forum (WEF), Global Gender Gap Report 2021

Türkiye toplumsal cinsiyet endeksi sıralamalarına bakıldığında 2006-2021 arasında belirgin oranda düşme yaşadığı, 2006 yılında 115. sırada iken 2021 yılında 133. sıraya gerilediği görülmektedir.

Tablo 8: Türkiye'nin Kategorilere Göre Endeks Puanı ve Sıralaması (2006-2020-2021)

	2006 Sıralaması	2006 Puanı	2020 Sıralaması	2020 Puanı	2021 Sıralaması	2021 Puanı
Küresel Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi	105	0,585	130	0,635	133	0,638
Ekonomik Katılım ve Fırsat	106	0,434	136	0,478	140	0,486
Eğitimsel Kazanımlar	92	0,885	113	0,961	101	0,975
Sağlık ve Sağlıklı Yaşam Beklentisi	85	0,969	64	0,976	105	0,976
Siyasi Güçlenme	96	0,052	109	0,124	114	0,123

Kaynak: The World Economic Forum (WEF), Global Gender Gap Report 2021

Tablo 8'de Türkiye'nin kategori bazında endeks puanları ve sıralamaları yer almaktadır.

“Sağlık ve Sağlıklı Yaşam Beklentisi” kategorisinde, bir önceki yıla göre sıralamada 41 ülkenin gerisine düşerek 105. sırada yer alırken “Eğitimsel Kazanımlar” kategorisinde bir önceki yıla göre ilerleme kaydederek 101. sırada yer almıştır.

“Ekonomik Katılım ve Fırsat” kategorisinde 2020 yılında 2006 yılına göre düşüş gösterdiği (106.sıradan 140. sıraya indiği) görülmektedir. Bu toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en belirgin düşüş görülen kategorisi olarak; kadınların istihdama katılımında yıllar itibarıyla azalma olduğunu ifade etmektedir. “Siyasi Güçlenme” kategorisinde 2006 yılında 96. sırada, 2020 yılında 109.sırada, 2021 yılı endeks sıralamasında 114. sıraya inmiştir. Dolayısıyla Türkiye'nin kategorilere göre 2006 yılına göre 2021 yılı toplumsal cinsiyet eşitsizliğinde önemli artışlar olduğu görülmektedir.

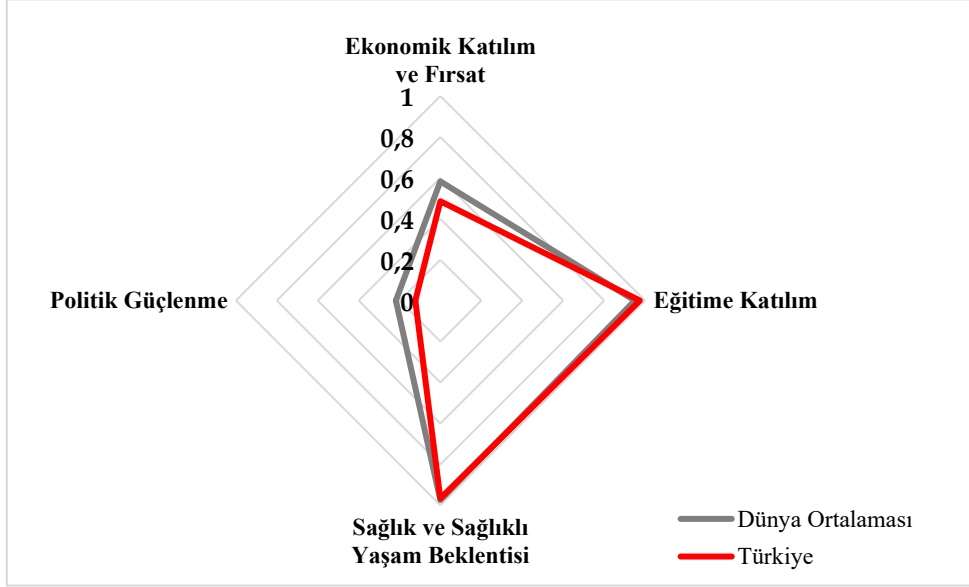
Tablo 9: Türkiye'nin Puan Kartı (2021)

	Kadın	Erkek
İşgücüne Katılım Oranı	38.5	78.0
Üst Düzey Yöneticileri	16.2	83.8
Kazanılan Tahmini Geliri	17.8	39.8
Parlamentoya katılım Oranları	17.3	82.7
Sağlıklı Yaşam Beklentisi	69 Yıl	67.8 Yıl
Okuma-Yazma Oranı	93.5	98.8

Kaynak: The World Economic Forum (WEF), Global Gender Gap Report 2021

Tablo 9’da, KTCE 2021 endeksinde Türkiye’nin alt kategorilerdeki kadın ve erkek oranları karşılaştırmalı olarak yer almaktadır. “Sağlıklı Yaşam Beklentisi” ve “Okuma-Yazma” kategorilerinde kadın ve erkek oranları birbirine yakın iken “İşgücüne Katılım” ve “Üst Düzey Yöneticiler” alt kategorileri başta olmak üzere diğer alanlardaki cinsiyetler arası eşitsizlik varlığını göstermektedir.

Grafik 5: Türkiye ve Dünya Ortalaması Karşılaştırması

Kaynak: The World Economic Forum (WEF), Global Gender Gap Report 2021

Grafik 5’te, KTCE Raporu’na göre Türkiye ve küresel cinsiyet eşitsizliği ortalamaları kategori bazında kıyaslamalı olarak yer almaktadır. Türkiye’nin “Eğitime Katılım” ile “Sağlık ve Sağlıklı Yaşam Beklentisi” kategorilerindeki endeks puanı dünya ortalamasına oldukça yakın iken “Ekonomik Katılım ve Fırsat” ile “Siyasi Güçlenme” kategorilerinde dünya ortalamasına yaklaşırken tam puandan oldukça uzak olduğu görülmektedir. Bu da Türkiye’nin bazı kategorilerde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin varlığını gün yüzüne çıkarmaktadır. TÜİK 2020 Yaşam Memnuniyeti Araştırma sonucuna göre, belirli saatlerde ve ıssız yerlerde kendilerini güvende hissetmeme durumları açısından bakıldığında, kadınların erkeklere göre 3 kat daha fazla güvensiz hissettikleri görülmüştür (TÜİK, 2021). Elde edilen bu sonuçlar da yaşamın birçok alanında güvenlik açısından da kadınlar aleyhine toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin derinliğini göstermektedir.

Tablo 10: “Ekonomik Katılım ve Fırsat” Kategorisinde Ülkelerin Durumu (2021)

Ülkeler	Puan
1. Lao PDR	0.915
2. Bahamalar	0.857
3. Burundi	0.855
4. İzlanda	0.846
5. Belarus	0.840
140. Türkiye	0.486
152. Pakistan	0.316
153. Suriye	0.285
154. Yemen	0.282

155. Irak	0.228
156. Afganistan	0.180

Kaynak: The World Economic Forum (WEF), Global Gender Gap Report 202

“*Ekonomik Katılım ve Fırsat*” kategorisinde işgücüne katılım oranı, benzer işler için ücret eşitliği, kazanılan tahmini gelir ve üst düzey yönetici oranı gibi kategorilere yer verilmektedir. Tablo 10’da, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en az ve en fazla olduğu beş ülke ve Türkiye’nin sıralaması yer almaktadır.

“*Ekonomik Katılım ve Fırsat*” kategorisinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında ilk sırada Lao PDR yer alırken, Afganistan son sırada yer almaktadır. Türkiye ise 140. sırada yer almaktadır. Lao PDR’de dikkat çekici nokta, kadın üst düzey yöneticilerinin oranı erkeklere göre daha yüksek olmasıdır. Bunun en temel nedeni ise, kadınların erkeklere göre daha çok eğitime dahil olması, kadınlarda okullaşma oranının artması, işgücüne katılım oranlarının neredeyse erkeklere yakın olması ve parlamentoda temsil oranının %25 civarında olmasıdır (Luxdev, 2020; OECD genderindex, 2019)

Tablo 11: Eğitimsel Kazanımlar Kategorisinde Ülkelerin Durumu

Ülkeler	Puan
1. Arjantin, Avustralya, Avusturya, Bahamalar, Belçika, Botswana, Kanada, Kolombiya, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Honduras, İsrail, Jamaika, Letonya, Lesotho, Lüksemburg, Maldivler, Malta, Hollanda, Yeni Zelanda, Nikaragua, Rusya, Slovak Cumhuriyeti	1.000
27. Ukrayna	1.000
28. Slovenya	1.000
29. Uruguay	1.000
30. Gürcistan	1.000
101. Türkiye	0.975
152. Yemen	0.717
153. Gine	0.680
154. Kongo Demokratik Cumhuriyeti	0.658
155. Çad	0.589
156. Afganistan	0.514

Kaynak: The World Economic Forum (WEF), Global Gender Gap Report 2021

“*Eğitimsel Kazanımlar*” kategorisinde okuryazarlık, ilk, orta ve yükseköğretime kayıt oranı gibi kategorilere yer verilmektedir. Tablo 11’de, “Eğitimsel Kazanımlar” kategorisinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en az ve en fazla olduğu ülkeler ve Türkiye’nin sıralaması yer almaktadır. Afganistan, en düşük puanı ile eşitsizliğin en yüksek olduğu ülke olarak son sırada yer almaktadır. Türkiye ise 101. sırada yer almaktadır. Türkiye’nin eğitim konusunda geri planda kalmasının en temel nedeni ise GSYİH içindeki eğitim harcamalarının çok düşük olması ile kız çocukların okullaşma oranının yüksek olması, çocuk evliliklerinin yüksek olması ile açıklanabilir (Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), 2020; Taş ve Yenilmez, 2007: 164). Bununla beraber her ne kadar günümüzde çok görülmesi bile kız çocuklarının okula gönderilmemesi ve çocukların küçük yaşlarda çalıştırılması gibi durumlar da bu durumu destekler hale getirmektedir.

Tablo 12: Sağlık ve Sağlıklı Yaşam Beklentisi Kategorisinde Ülkelerin Durumu

Ülkeler	Puan
1. Bahamalar, Botsvana, Brezilya, Dominik Cumhuriyeti, El Salvador, Esvatini, Guyana, Macaristan, Kırgız Cumhuriyeti, Lesoto, Litvanya, Malavi, Mauritius, Moldova, Moğolistan, Mozambik, Myanmar, Namibya, Polonya, Romanya, Rusya Federasyonu, Slovak Cumhuriyeti, Trinidad ve Tobago, Uganda, Uruguay, Venezuela, Zambiya, Zimbabve	0.980
30. Sri Lanka	0.980
41. Belize	0.980
45. Guatemala	0.979
46. Burundi	0.979
105. Türkiye	0.976
153. Pakistan	0.945
153. Hindistan	0.944
154. Vietnam	0.939
155. Azerbaycan	0.937
156. Çin	0.935

Kaynak: The World Economic Forum (WEF), Global Gender Gap Report 2021

“Sağlık ve Sağlıklı Yaşam Beklentisi” kategorisinde doğumda cinsiyet oranı ve sağlıklı hayatta kalma beklentisi gibi kategorilere yer verilmektedir. Tablo 12’de, “Sağlık ve Sağlıklı Yaşam Beklentisi” kategorisinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en az ve en fazla olduğu ülkeler ve Türkiye’nin sıralaması yer almaktadır. Sağlık alanında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en az olduğu ve başta Bahamalar ve Botsvana olmak üzere toplam 29 ülke yer almaktadır. Eşitsizliğin en fazla olduğu Çin, son sırada yer almaktadır. Türkiye ise 105. sırada yer almaktadır. Sağlık ve sağlıklı yaşam sürme hakkı birçok ulusal ve uluslararası sözleşme ile en temel hak olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle diğer kategorilere göre ülkelerin durumu oldukça iyi durumdadır. Türkiye’de ise özellikle 2003 yılı sonrasında sosyal güvenlik sisteminde yapılan köklü reformlarla sağlık hizmetlerinin kapsamı genişletilmiştir. Bununla beraber etkin, hakkaniyetli ve verimli bir hizmet anlayışı hedeflenmektedir (İleri, Seçer ve Ertaş, 2016: 184). Ancak Türkiye’de kadınların sağlık hizmetlerine erişim erkeklere göre daha düşük seviyededir. Başta toplum baskısı olmakla birlikte aile içi şiddet ve ekonomik bağımlılık gibi etkenler bu sağlık hizmetlerinden etkin yararlanmayı engellemektedir (Demirbilek ve Şener, 2014: 38).

Tablo 13: Ülkelerin Puan Tablosu (ilk 5 ve son 5 ülke)

Ülkeler	Puan
1. İzlanda	0.701
2. Norveç	0.598
3. Nikaragua	0.565
4. Ruanda	0.563
5. Finlandiya	0.563
114. Türkiye	0.123

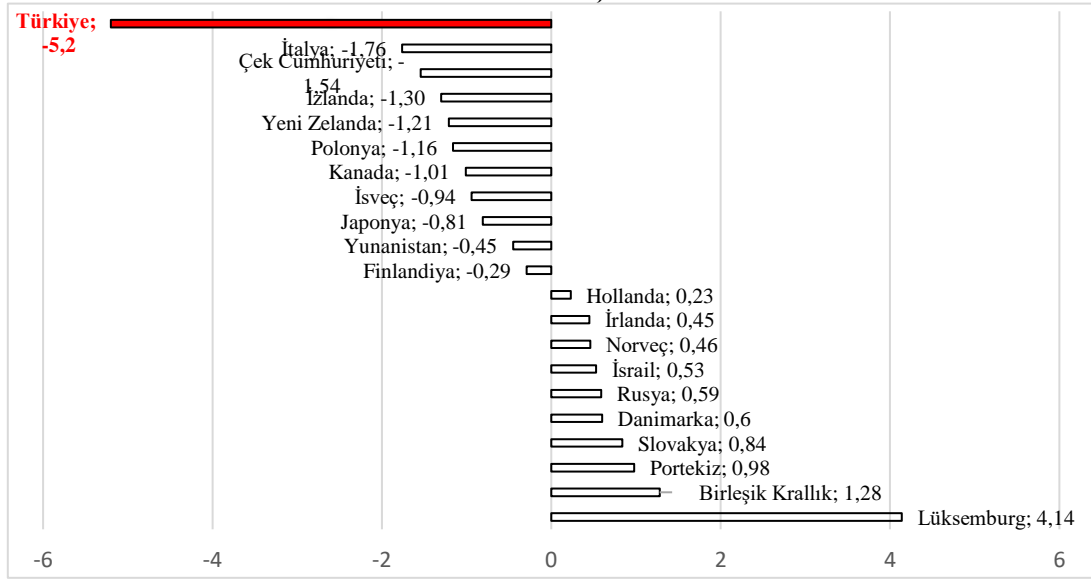
152. Brunei	0.031
153. Kuveyt	0.022
154. Yemen	0.001
155. Papua Yeni Gine	0.000
156. Vanuatu	0.000

Kaynak: The World Economic Forum (WEF), Global Gender Gap Report 2021

Tablo 13’de, “Siyasi Güçlenme” kategorisinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en az ve en fazla olduğu beş ülke ve Türkiye’nin sıralaması yer almaktadır. Siyaset alanında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında ilk sırada İzlanda yer alırken; Papua Yeni Gine ve Vanuatu son sırada yer almaktadır. Türkiye ise sıralamada 114. sırada yer almaktadır.

İlk sırada yer alan İzlanda, 12 yıldır siyasi güçlenme alanında kadın ve erkek eşitliği sıralamasında lider durumdadır. Bununla beraber dünyada Ruanda, Küba ve Nikaragua’da da kadın milletvekillerinin sayısı erkek milletvekilleri sayısına göre fazladır. Türkiye’de kadın milletvekili oranı ise %17,3’dür (TUİK, 2021; Euronews, 2021). Bunun en temel nedeni ise toplumsal ve kültürel yapıdan kaynaklanmış olduğu söylenebilir. Türkiye’de belediye meclisindeki kadın oranları incelendiğinde ise ilk sırada Diyarbakır gelirken Mardin, Van, Tunceli, Şırnak, Bursa ve İzmir takip etmektedir (Kavas Urul, 2016: 33-37).

Grafik 6: Ülkelerin Cinsiyete Göre İşgücü Katılımındaki Değişimi (Covid-19 Öncesi ve Sonrası)

Kaynak: The World Economic Forum (WEF), Global Gender Gap Report 2021

Grafik 6’da, Covid-19 öncesi ve sonrasında ülkelerin cinsiyetler arasındaki işgücüne katılım oranındaki değişim gösterilmektedir. Türkiye, bu süreçten en fazla etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. Lüksemburg ise, bu süreçte cinsiyetler arası farkın kapatıldığı en iyi ülke örnekleri arasında yer almaktadır.

SONUÇ

Ülkeler her ne kadar ekonomik kalkınma ve insani gelişmişlik düzeyleri yüksek olsalar da toplumsal cinsiyet eşitsizliği sorunlarıyla yüz yüze kalabilmektedirler. Dünya Ekonomik Forumu tarafından 2006 yılından buyana düzenli olarak raporlanan Küresel Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi, kadına yönelik eşitsizliğin boyutlarını ortaya çıkaran çalışmalardan biridir. 2021 yılında yayımlanan Raporda, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en az olduğu ülkenin İzlanda, en yüksek

olduğu ülke ise Afganistan olduğu görülmektedir. Küresel anlamda ülkelerin durumu incelendiğinde, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en az düzeyde “eğitim” ve “sağlık” alanlarında görülürken en yüksek eşitsizliğin “ekonomik katılım” ve siyasi güçlenme” alanlarında olduğu görülmektedir.

Türkiye ise 2021 raporunda 156 ülke içinde 133. sırada yer almıştır. Bu sınıflamayla; Afganistan, Yemen, Irak, Pakistan ve Suudi Arabistan gibi 23 ülkeden sonra toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en yüksek olduğu ülke konumundaki yerini son birkaç yıldır koruduğu söylenebilir. Öte yandan, 2006-2001 yılları arasındaki eğilimine bakıldığında da, başta ekonomik hayata katılım ve fırsatlar ile siyasi güçlenme kategorilerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin giderek arttığı söylenebilir.

Yaklaşık son iki yıldır küresel düzeyde yaşanan COVID-19 nedeniyle, özellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini daha belirgin hale gelmesine neden olmuştur. Türkiye, bu süreçten önemli ölçüde etkilenen ülkeler arasında yer almaktadır. Özellikle kadınların işgücüne katılımındaki negatif yönde değişimi diğer ülkelere göre daha fazla ortaya çıkarmıştır. Türkiye’de cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılması konusunda 2000’li yıllardan sonra büyük ilerlemeler kaydedilmiş olmakla birlikte, özellikle son yıllardaki verilere bakıldığında toplumsal cinsiyet eşitlik karnesinin arzu edilen düzeyde olmadığı dikkati çekmektedir.

Devletin, kadınların güçlendirilmesine ilişkin çabalarını artırarak başta sivil toplum kuruluşları ve özel sektör olmak üzere diğer kurum ve kuruluşları da yerel ve ulusal düzeyde desteklemesi, genç kızların ve kadınların güçlendirilmesi gibi konularda sosyal politika önlemlerini genişletmesi; bilgi, eğitim, istihdam edilebilirlik desteği ile çalışma ve yaşam koşullarını iyileştirme yoluyla kadınların sosyo-ekonomik güçlenmesinin teşvik edilmesi günümüzde daha fazla önem kazanmaktadır.

BM tarafından gerçekleşen tüm bu gelişmeler toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadınların siyasi, ekonomik ve kültürel boyutuyla uğradığı ayrımcılık konusunda bir farkındalık ortaya koyma açısından önemli olmuştur. Özellikle insani gelişmişlik kavramının ortaya çıkışı ve kalkınmada toplumsal cinsiyet eşitliğinin önemine yönelik değerlendirmelerdeki artış bu konudaki önemli pozitif gelişmeler olarak değerlendirilebilir.

Çalışmanın ortaya çıkardığı veriler ışığında, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin hangi alanlarda ve ne düzeyde olduğu konusunda farklı ülke grupları ve farklı araştırma teknikleri kullanılarak daha ayrıntılı araştırmalar yapılmasının gerekliliği görülmüştür. Bu anlamda gelecek araştırmalar için, özellikle ülkeler arasında eğitim, sağlık, ekonomiye katılım, siyasi güçlenme gibi alanlarda ülke grupları arasında “toplumsal cinsiyet eşitsizliğini” ölçmeyi hedefleyen mikro düzeyde karşılaştırmalı çalışmaların yapılmasının faydalı olacağına inanılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akıncı Çötök, N. (2015). Toplumsal Cinsiyet Rolü Dahilinde Kadına Şiddet Olgusuna Karşı Kadın Algısı, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1(3), 778-790.
- Akkaş, İ. (2019). Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları Çerçevesinde Ortaya Çıkan Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı, *Ekev Akademi Dergisi*, 97-118.
- Alper, Y. ve Tokol, A. (2014). *Sosyal Politika*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Aşkın, E. Ö. (2015). Kadınların İşgücü Piyasasındaki Konumlarını Etkileyen Faktörler, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 43-66.

- Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) (2020). *Türkiye’de çocuk yaşta erken ve zorla evlilikler. 1993-2018 Türkiye nüfus ve sağlık araştırmaları veri analizleri*. Ankara: Nüans Kitabevi.
- Berktaş, F. (2006). *Tarihin Cinsiyeti*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Can, C. (2019). *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Bölgesel Karşılaştırılması*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ceylan Ataman, B. (2019). Küresel Ekonomide Cinsiyete Dayalı Ücret Eşitsizliği: Nedenler ve Önlemler, Ceylan Ataman, B. ve Taşkıran, G. (Ed.), *Recent Evaluations on Humanities and Social Sciences*, 5-200.
- Dedeoğlu, S. (2000), Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye’de Aile ve Kadın Emeği. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 86(3), 139-170.
- Demirbilek, H. ve Şener, Ü. (2014). 81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Karnesi. TEPAV.
- Demirgöz Bal, M. (2014). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Genel Bakış. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 1(1), 15-28.
- Durgun C., ve Oğuz Gök G. (2017). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Bağlamında BRICS ve G7 Ülkelerinin Karşılaştırmalı Analizi. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (2), 20-32.
- Eroğlu F. (2012). *Yakın Dönem Anayasalarında Toplumsal Cinsiyet ve Kadın-Erkek Eşitliği ile İlgili Düzenlemeler Arjantin, Güney Afrika, Kenya, Kolombiya, Paraguay, Ruanda, Uganda*. TBMM Araştırma Merkezi. Ankara.
- Eroğlu, F. ve İrdem, Ş. (2016). Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı ve Yönetim Kademelerindeki Yansımaları. *Pamukkale İşletme ve Bilişim Yönetimi Dergisi*, 3(2), 11-35.
- Euronews. (2021). İzlanda seçimlerinde yapılan yeni sayımda erkek vekillerin sayısı kadınları geçti. <https://tr.euronews.com/2021/09/26/izlanda-da-kad-nlar-n-secim-zaferi-parlamentoda-ilk-defa-kad-n-milletvekili-say-s-erkekler> (Erişim Tarihi: 23.10.2021).
- European Institute for Gender Equality (EIGE). (2020). Gender Equality indices in the Western Balkans and Turkey. <https://eige.europa.eu/gender-equality-indices-western-balkans-and-turkey>
- Gürhan, N. (2010). Toplumsal Cinsiyet ve Din. *E-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, (4), 58-80.
- İçli, G. (2017). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Küreselleşme. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (30), 133-143.
- İleri, H., Seçer, B. ve Ertuş H. (2016). Sağlık Politikası Kavramı ve Türkiye’de Sağlık Politikalarının İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Teknik Araştırmalar Dergisi*, (12), 176-186.
- Kavas Urul, A. (2016). *81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Karnesi*. TEPAV. https://www.tepav.org.tr/upload/files/1458142029-8.81_Ilin_Toplumsal_Cinsiyet_Esitligi_Karnesi.pdf
- Kılıç, D. ve Öztürk S. (2014). Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılımı Önündeki Engeller ve Çözüm Yolları: Bir Ampirik Uygulama. *Amme İdaresi Dergisi*, 47(1), 107-130.
- Luxemburg Development Cooperation Agency [Luxdev] (2020). Gender Equality in Lao PDR. https://luxdev.lu/files/documents/Genre_LAO_vF.pdf

- Nezami, F. (2019). *Toplumsal Cinsiyet ve Siyaset: Kamusal ve Özel Alan Ayrımında Afganistan'da Kadın*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Nordic Council of Ministers (2021). *Nordic Gender Equality in Figures 2021*. Nordic Publication. Copenhagen. Denmark.
- OECD. (2018). Is the last mile the longest? Economic gains from gender equality in nordic countries. <https://www.oecd.org/els/emp/last-mile-longest-gender-nordic-countries-brief.pdf>
- OECD Gender Index (2019). Gender Index LaoPDR. <https://www.genderindex.org/wp-content/uploads/files/datasheets/2019/LA.pdf>
- Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın ve Eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (33), 93-112.
- Polat, S. (2018). *Bir Eşitsizlik Nosyonu Olarak Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Akraba Evliliğinde Kadının Konumu*, Karadeniz Teknik Üniversitesi 2. Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkileri Kongresi Tam Metin Kitabı, 255-256, Trabzon.
- Saygılıgil, F. (2016). *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Sezer, Ş. (2020). Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Göre Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(24), 2271-2296.
- Stoller, R. J. (1968). *Sex and Gender*. London: Hogarth Press.
- Taş, U. ve Yenilmez, F. (2007). Türkiye’de Eğitimin Kalkınma Üzerindeki Rolü ve Eğitim Yatırımlarının Geri Dönüş Oranı. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 155-186.
- The World Economic Forum (WEF). (2020). *Global Gender Gap Report 2020*. Erişim Tarihi: 09.05.2021, <https://www.weforum.org/reports/gender-gap-2020-report-100-years-pay-equality>
- The World Economic Forum (WEF). (2021). *Global Gender Gap Report 2021*. Erişim Tarihi: 11.05.2021, <https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2021>
- TUİK (2021). Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2020. Sayı: 37209. 18 Şubat 2021. Erişim: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yasam-Memnuniyeti-Arastirmasi-2020-37209>
- Turgut, A.Ş. (2019). Türkiye’deki Gelir Eşitsizliğinin Toplumsal Cinsiyet, Kadının İstihdamı Ve Kadın Yoksulluğu Açısından Değerlendirilmesi, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 38 (2), 315-329.
- Ulutürk-Akman, S. (2021). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Toplumsal Baskı: Türkiye İstatistik Kurumu Yaşam Memnuniyeti Araştırması Üzerine Analizler. *EKOIST Journal of Econometrics and Statistics*, 35.
- United Nations Population Fund (UNFPA Türkiye.) (2021). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği. <https://turkey.unfpa.org/tr/topics/toplumsal-cinsiyet-esitligi>
- Utma, S. (2019). Kadına Yönelik Cinsiyet Ayrımcılığı ve Cam Tavan Sendromu. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 11(1), 44-58.
- Wionews (2021. 27 September) Iceland: Recount reverses landmark victory for gender equality. <https://www.wionews.com/world/iceland-recount-reverses-landmark-victory-for-gender-equality-416296>

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Toplumsal Politika Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.